

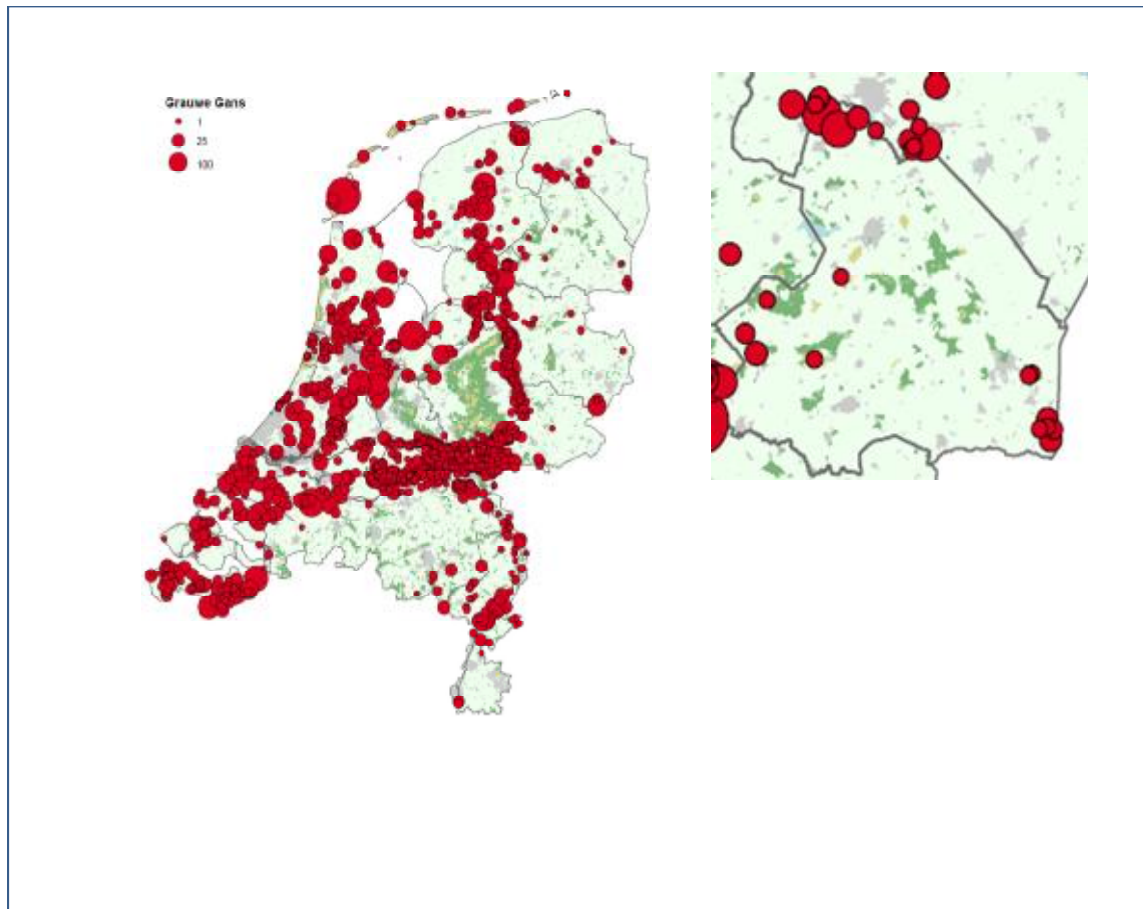
12 Overzomerende grauwe gans (*Anser anser*), kolgans (*Anser albifrons*) & brandgans (*Branta leucopsis*)

Het aantal in Nederland overzomerende en broedende ganzen is de laatste jaren snel toegenomen. In 2005 herbergde Nederland minimaal 38.500 broedende ganzen, oftewel 155.000 vogels, verdeeld over 13 soorten. De belangrijkste soorten zijn grauwe gans (100.000), brandgans (25.000), verwilderde boerengans (15.000), grote Canadese gans (12.000) en kolgans (2.000) (Van der Jeugd *et al.* 2006). Deze soorten nemen snel in aantal toe, de jaarlijkse procentuele groei (gemeten over de periode 1999-2005) is het grootst bij de brandgans (+37%), gevolgd door grauwe gans (+20%), grote Canadese gans (+16%), kolgans (+10%) en de verwilderde boerengans (+4%) (Van der Jeugd *et al.* 2006). De belangrijkste oorzaken voor deze toename zijn te danken aan de sterk verbeterde voedselsituatie en de toename van geschikt broedgebied (Van der Jeugd *et al.* 2006).

12.1a Grauwe gans: broedverspreiding en aantalsontwikkeling

De grauwe gans is broedvogel in een groot gedeelte van Noordwest-Europa. Deze van oorsprong Nederlandse broedvogel is in de loop van de vorige eeuw uitgestorven en met succes in de jaren zeventig geherintroduceerd, waarna vestigingen van wilde vogels van elders volgden (Van den Bergh 1991). Sinds het eerste broedgeval in 1961 bedraagt de populatiegroei rond de 20% per jaar en het aantal broedparen bedroeg in 2005 naar schatting 25.000 broedparen (Van der Jeugd *et al.* 2006). In 2005 bestond de landelijke zomerpopulatie uit 100.000 individuen (Van der Jeugd *et al.* 2006). Gedurende de zomermaanden bevinden zich ook ruiende grauwe ganzen in Nederland. Het gaat om vogels die elders broeden en voor de jaarlijkse rui naar Nederland vliegen. Omgekeerd zijn er ook Nederlandse broedvogels die wegtrekken en elders ruien. Deze dynamiek bemoeilijkt het vaststellen van de populatiegrootte en de schadeproblematiek, omdat een deel van de schade in Nederland kan worden veroorzaakt door vogels die niet in Nederland broeden (Van der Jeugd *et al.* 2006). Eventuele maatregelen in Nederlandse broedpopulaties zullen dus niet tot een reductie van de hoeveelheid schade leiden die door ruiende niet-lokale vogels wordt veroorzaakt (Van der Jeugd *et al.* 2006).

De grauwe gans is in Drenthe een doortrekker, broedvogel en wintergast. Het aantal overzomerende vogels is klein. De soort is vanaf 1983 een onregelmatige broedvogel (Venema 2003) en in 2005 broedden er 49 paar (Van der Jeugd *et al.* 2006, figuur 12.1). De prognose is dat de broedpopulatie in Drenthe zich zal gaan ontwikkelen tot een omvang van circa 1900-2400 broedparen (Van der Jeugd *et al.* 2006).

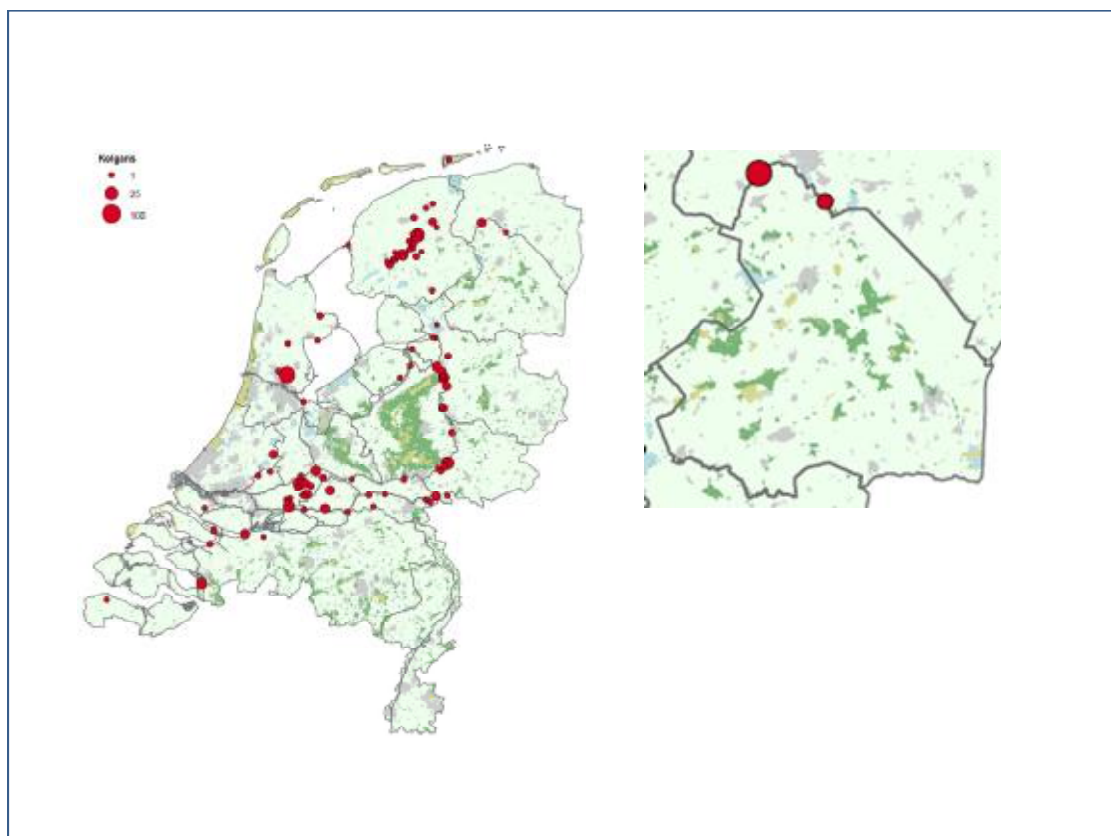

Figuur 12.1. Verspreiding van broedende grauwe ganzen in Nederland en in de provincie Drenthe (Bron: Van der Jeugd *et al.* 2006).

12.1b Kolgans: broedverspreiding en aantalsontwikkeling

De kolgans is een broedvogel van de toendrazone van Noordwest-Rusland tot in Oost-Siberië. Sinds 1980 broedt de soort in Nederland. Een groot deel van de Nederlandse broedvogels stamt af van losgelaten lokvogels die sinds 1988 niet langer mogen worden gebruikt, aangevuld met aangeschoten vogels (Lensink 1996 a,b). Elders in de gematigde zone in Europa is de soort geen regelmatige broedvogel en er vindt geen areaaluitbreiding plaats in de Russische broedgebieden (Van der Jeugd *et al.* 2006). Aangenomen wordt dan ook dat het broeden van kolganzen in Nederland het gevolg is van handelingen van de mens (Lensink 1996b). In 2005 bestond de landelijke zomerpopulatie uit 2.000 individuen die met 10% per jaar groeit (Van der Jeugd *et al.* 2006).

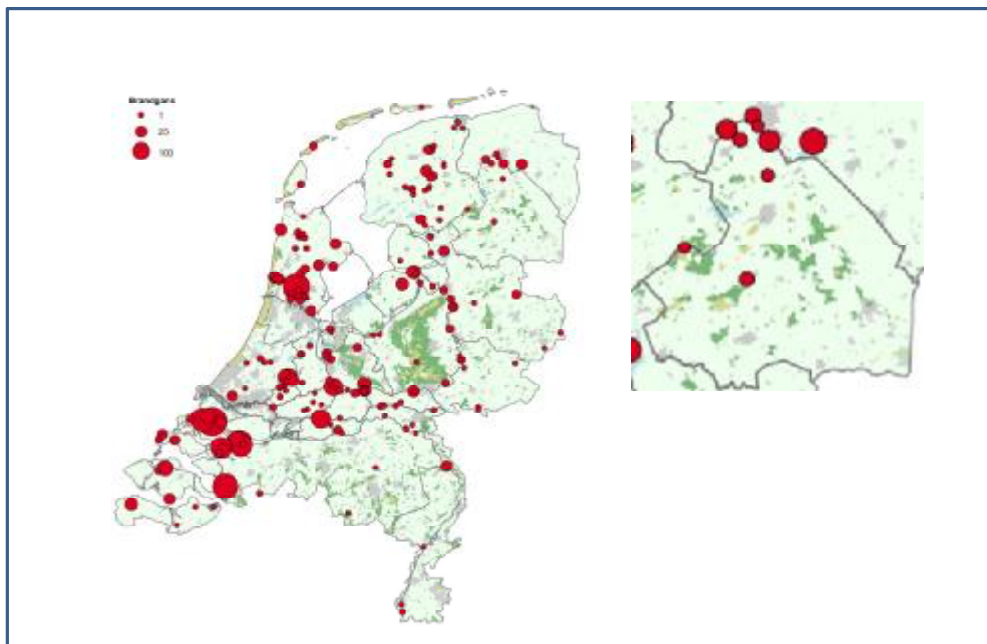
De kolgans is in Drenthe een doortrekker, (schaarse) broedvogel en wintergast. Vanaf 1993 is de soort een onregelmatige broedvogel (figuur 12.2). Het is niet aannemelijk dat de soort zich in de provincie sterk gaat uitbreiden (Van der Jeugd *et al.* 2006).

Figuur 12.2. Verspreiding van broedende kolgans in Nederland en in de provincie Drenthe (Bron: Van der Jeugd *et al.* 2006).

12.1c Brandgans: broedverspreiding en aantalsontwikkeling

De brandgans is van oorsprong een broedvogel van arctische gebieden op Groenland, Spitsbergen en Noord-Rusland. Na een sterke populatiegroei in de jaren 80 van de vorige eeuw breidde het broedareaal zich uit naar het Oostzeegebied. De soort broedt sinds 1982 in Nederland en onze buurlanden (Van der Jeugd *et al.* 2005). Van een aantal Nederlandse populaties is bekend dat de oorsprong moet worden gezocht in het ontsnappen van vogels uit collecties (Lensink 1996 a,b). Hieruit kan niet worden geconcludeerd dat de populatie zich heeft gevestigd door toedoen van de mens. Ringonderzoek heeft uitgewezen dat in Rusland en Zweden geboren wilde vogels zich in Nederland kunnen vestigen (Van der Jeugd *et al.* 2005). In 2005 bestond de landelijke zomerpopulatie uit 25.000 individuen die met 37% per jaar groeit (Van der Jeugd *et al.* 2005).

Figuur 12.3. Verspreiding van broedende brandganzen in Nederland 2001-2005 (Bron: Van der Jeugd et al. 2006).

12.2 Wettelijke status, provinciaal beleid

De grauwe gans, kolgans en brandgans zijn beschermd in het kader van de Flora- en faunawet en zijn op grond van artikel 65 aangewezen als diersoorten die "in delen van het land veelvuldig belangrijke schade kunnen aanrichten". De Provincie heeft vrijstelling verleend van het verbod op het opzettelijk verontrusten van grauwe ganzen, kolgans en brandgans. De vrijstelling strekt alleen tot het voorkomen van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, bedrijfsmatige visserij en wateren.

Per 1 december 2003 is voor overwinterende ganzen het Beleidskader Faunabeheer in werking getreden, waarin een wijziging van de vergoedingsregeling voor landbouwschade veroorzaakt door overwinterende ganzen en smienten is aangegeven. Dit beleidskader geeft aan dat alleen in door de provincies aan te wijzen foerageergebieden een vergoedingsregeling voor het gedogen van overwinterende ganzen en smienten van kracht is. Binnen deze gebieden worden de vogels niet opzettelijk verontrust. Buiten de aangewezen foerageergebieden is in het kader van een faunabeheerplan verjaging, indien nodig ondersteund met afschot, van de overwinterende ganzen op schadepercelen noodzakelijk en geldt alleen de gewone schadevergoedingsregeling, dat wil zeggen dat de grondgebruikers eerst de nodige afweermaatregelen moeten hebben getroffen (waaronder ondersteunend afschot ter verjaging van de ganzen), alvorens het Faunafonds na taxatie tot uitkering van een tegemoetkoming in de schade overgaat. Conform de afspraken in dit beleidskader is in Drenthe 625 ha foerageergebied voor overwinterende ganzen aangewezen rond het Leekstermeer. Er is geen foerageergebied aangewezen voor overzomerende ganzen.

Ter voorkoming van belangrijke schade kan de Provincie ontheffing op grond van artikel 68 van de wet verlenen voor doden van grauwe gans, kolgans en brandgans.

12.3 Schade aan belangen

Mogelijke schade aan belangen

In het Handboek Faunaschade (Oord 2002) wordt aangegeven dat ganzen in de zomerperiode van 1 mei tot 1 september schade in de agrarische sector kunnen aanrichten in diverse teelten. Tabel 12.1 geeft een overzicht van de gewassen waaraan schade kan optreden, het type schade, en de periode waarin de schade meestal optreedt.

Tabel 12.1. Overzicht van de schade die ganzen in de periode 1 mei tot 1 september kunnen aanrichten aan landbouwgewassen. In de tabel zijn opgenomen de teelten waaraan schade kan worden veroorzaakt, het type, en de periode waarin de schade meestal optreedt (Oord, 2002).

Teelt	Schade	Periode	Opmerkingen
Granen	Vraatschade	1 mei tot 1 september	
Aardappelen	Pikschade Krabschade	gehele teeltperiode	
Suikerbieten / voederbieten	Pikschade Krabschade	gehele teeltperiode	Schade voornamelijk door grauwe gans
Peulvruchten	Vraatschade Vertrapping		Incidentele schade
Grasland	Vraatschade	1 mei tot 1 september	
Graszaad en graszoden	Vraatschade Bevuiling Vertrapping	1 mei tot 1 september	
Riet en biezen	Vraatschade		Vraatschade aan biezen. Vooral bij biezeenteelt op kleine oppervlakten kan soms zeer grote schade optreden

Schade aan belangen in het verleden

Tengevolge van het tot nu toe gevoerde beleid ontbreekt het aan een registratie van de aantallen en van voorkomende of dreigende schade aan ondermeer gewassen en fauna.

Schade aan belangen in de toekomst

Gezien de populatietoename is de verwachting dat in de toekomst belangrijke schade in de provincie zou kunnen gaan optreden aan aardappelen, suikerbieten, voederbieten, peulvruchten, grasland, graszaad/graszoden en ingezaaid grasland en riet en biezen.

12.4 Schadevoorkomende maatregelen

Mogelijk te nemen preventieve en schadebeperkende maatregelen

Het Faunafonds (www.faunafonds.nl) en Oord (2002) geven een overzicht van de maatregelen die genomen kunnen worden ter voorkoming en beperking van schade aan landbouwgewassen door ganzen in de zomerperiode; voor details van de in te zetten middelen verwijzen wij naar deze bronnen.

Gegevens over de effectiviteit van verjaging door akoestische en visuele middelen om belangrijke schade te voorkomen en te beperken zijn niet bekend. Aangenomen wordt dat op den duur de effectiviteit van verjagende middelen afneemt, omdat gewenning optreedt. In het algemeen geldt dat hoe afwisselender en onvoorspelbaarder de verjaagactiviteiten zijn des te hoger de effectiviteit is (Oord, 2002). Tevens zal de effectiviteit afhankelijk zijn van de aanwezigheid van geschikte foerageergebieden in de omgeving.

Preventieve en schadebeperkende maatregelen in het verleden

Er is op dit moment geen compleet beeld te krijgen van de preventieve en schadebeperkende maatregelen die in het verleden zijn genomen in de provincie Drenthe.

Gewenste stand

Op dit moment worden er maatregelen getroffen om op termijn voor deze soorten populatiebeheer in de zomerperiode toe te passen.

12.5 Beheer ter voorkoming en beperking van schade in de toekomst

Om schade te voorkomen worden preventieve maatregelen ingezet conform het Handboek Faunaschade (www.faunafonds.nl).

12.6 Monitoring in de toekomst

De monitoring wordt uitgevoerd zoals vermeld in hoofdstuk 4.

12.7 Overwegingen en conclusie van de Faunabeheereenheid

Overwegingen

- Het aantal in Nederland overzomerende en broedende ganzen is de laatste jaren snel toegenomen. Deze soorten nemen snel in aantal toe, de jaarlijkse procentuele groei (gemeten over de periode 1999-2005) is het grootst bij de brandgans (+37%), gevolgd door grauwe gans (+20%) en kolgans (+10%).
- De grauwe gans en kolgans zijn in de provincie Drenthe algemene wintergast en doortrekker. De brandgans komt in kleine aantallen in de winter in de provincie voor. De prognose is dat de broedpopulatie grauwe ganzen in Drenthe zich zal gaan ontwikkelen tot een omvang van circa 1900-2400 broedparen (Van der Jeugd *et al.* 2006). Het aantal broedparen kolganzen en brandganzen zal waarschijnlijk langzaam toenemen
- Ingrijpen in populaties, indien nodig, kan het beste geschieden als de populaties nog relatief gering in omvang zijn.
- Tengevolge van het tot nu toe gevoerde beleid ontbreekt het aan een registratie van de aantallen en van voorkomende of dreigende schade aan ondermeer gewassen en fauna.

Conclusie

Ter voorkoming van schade aan gewassen vraagt de Faunabeheereenheid ontheffing aan op voorhand voor ondersteunend afschot van overzomerende grauwe ganzen, kolganzen en brandganzen.

12.8 Referenties

Bergh, van der L.M.J. 1991. De Grauwe Gans als broedvogel in Nederland. RIN-rapport 91/1. Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Arnhem.

Jeugd, van der H.P., Voslamber B, van Turnhout C., Sierdsema, H., Feige, N., Nienhuis, J. & Koffijberg, K. 2006. Overzomerende ganzen in Nederland: grenzen aan de groei? Sovon-onderzoeksrapport 2006/02. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

Lensink R. 1996a. De opkomst van exoten in de Nederlandse Avifauna: verleden, heden en toekomst. *Limosa* 69: 103-130.

Lensink R. 1996b. Vreemde vogels in de Nederlandse Avifauna: verleden, heden en wat voor een toekomst. *Vogeljaar* 44: 145-164.

Oord, J.G., 2002. Handboek Faunaschade. Faunafonds, Dordrecht.

Roomen, van M., Van Winden E., Koffijberg K., Boele A., Hustings F., Kleefstra R., Schoppers J., van Turnhout C., SOVON GANZEN EN ZWANENWERK GROEP & Soldaat L. 2004. Watervogels in Nederland in 2002/2003. SOVON-monitoringrapport 2004/02, RIZA-rapport BM04/09. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

Roomen, van M., van Winden E., Hustings F., Koffijberg K., Kleefstra R., SOVON Ganzen- en zwanenwerkgroep & Soldaat L. 2005. Watervogels in Nederland in 2003/2004. SOVON-monitoringrapport 2005/03, RIZA-rapport BM05.15, SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

Roomen, van M., van Winden E., Hustings F., Koffijberg K., Ens, B., Hustings F., Kleefstra R., Schoppers, J., van Turnhout, C., SOVON Ganzen- en zwanenwerkgroep & Soldaat L. 2006. Watervogels in Nederland in 2004/2005. SOVON-monitoringrapport 2006/02, RIZA-rapport BM06.14, SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

Roomen, van M., E. van Winden, K. Koffijberg, L. van den Bremer, B. Ens, R. Kleefstra, J. Schoppers, J-W. Vergeer, SOVON Ganzen en Zwanenwerkgroep & L. Soldaat 2007. Watervogels in Nederland in 2005/06. SOVON-monitoringrapport 2007/03, Waterdienst-rapport BM07.09. SOVON vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

SOVON, 2002. Atlas van de Nederlandse broedvogels 1998-2002. - Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.

Venema, P., 2003. Notitie Kolgans, Grauwe gans en Smient in Drenthe. Concept 25 september 2003. Provincie Drenthe.